

ІНТЕРМЕДІАЛЬНІСТЬ РОМАНУ А. БАЙЄТТ «ДИТЯЧА КНИГА»

В.О. Оленчин, IV курс, група ФАб-2-16, IV курс, спеціальність «Філологія (мова і література англійська)».

Науковий керівник: Г.В.Бітківська, кандидат педагогічних наук, доцент.

У статті розглянуто специфіку інтермедіальності у романі А. Байєтт «Дитяча книга», проаналізовано функції інтермедіальності, екфразису та ремедіації, з'ясовано значення інтермедіальності у структурі роману та її вплив на розвиток художнього світу героїв.

Ключові слова: інтермедіальність, екфразис, ремедіація, інтерпретація образів.

The article considers the specifics of intermediality in A. Wyatt's novel "The Children's Book", analyzes the functions of intermediality, ekphrasis and remediation, clarifies the importance of intermediality in the structure of the novel and its impact on the development of the artistic world of the characters.

Key words: intermediality, ekphrasis, remediation, interpretation of images.

Актуальність роботи. Роман Антонії Байєтт «Дитяча книга» (*The Children's Book*, 2009) є одним із найвідоміших творів письменниці, який приваблює увагу багатьох науковців (Н.Бочкарьова, К.Мазова, М.Шушпанова, Дж. Брістоу та ін.) у гендерному, структурно-композиційному, інтертекстуальному та ін. аспектах. Однак у світлі інтермедіальності роман комплексно не досліджувався, чим зумовлений вибір нашої теми та її актуальність.

Метою статті є дослідження особливостей інтермедіальності роману А. Байєтт «Дитяча книга».

Для реалізації цієї мети поставлено такі завдання:

- З'ясувати сутність поняття «інтермедіальність» та систематизувати напрямки його досліджень;

- Зробити огляд літературознавчих досліджень, присвячених творчості А. Байєтт;
- Дослідити семантико-структурні особливості інтермедіальності в романі А. Байєтт «Дитяча книга»;
- Виявити елементи ремедіації в романі та здійснити їхню інтерпретацію.

Аналіз останніх публікацій. У літературознавстві вивченням інтермедіальності та екфрасису займалися такі дослідники, як Н. Тишуніна, М. Бахтін, Н. Бочкарьова, К. Графова та ін.

Об'єктом дослідження є роман Антонії Сьюзен Байєтт «Дитяча книга», а **предметом дослідження** – особливості інтермедіальності названого твору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «інтермедіальність» з'явилося у лінгвістичних та літературознавчих колах лише наприкінці ХХ ст., однак нині активно привертає увагу дослідників, передовсім міждисциплінарним підходом. Окрім того, майже все мистецтво модернізму та постмодернізму базується на принципі поєднання багатьох складових в єдине ціле. Інтермедіальність дозволяє знайти нові шляхи та методи аналізу художніх творів, які відповідають сучасній реальності. У широкому сенсі – будь-який твір мистецтва можна назвати «текстом», прочитати та проаналізувати його [1, с. 46]. Саме в цьому полягає основна мета інтермедіальності – поєднати різні образи та символи для їх подальшого розуміння в тому чи іншому сенсі.

Інтермедіальність тлумачимо, слідом за Н. Тишуніною, як унікальний спосіб організації тексту, у якому автор поєднує різні види мистецтва і як метод аналізу художнього твору.

Роман А.С. Байєтт «Дитяча книга» називають мистецтвоцентричним (Ю.Артеха), оскільки, так чи так, більшість персонажів тісно пов'язана певним видом мистецтва, і при цьому сам автор розподіляє акценти розповіді

між гончарною справою, яка сама постає як синтез скульптури і живопису, дитячою літературою і театром.

А.С. Байєтт у романі «Дитяча книга» зображує справжні твори мистецтва (наприклад, вироби Р. Лаліка та Глостерський канделябр) і твори персонажів Бенедикта Фладда, Імогени Фладд та ін. Особливу увагу письменниця приділяє останнім. А.С. Байєтт створює зв'язки з реально існуючими творами, напрямками мистецтва. Однак вони отримують новий сенс у структурі роману, доповнюючи його художній світ.

Дія роману розпочинається в 1895 р. і розгортається в «срібному столітті» європейської культури, що отримав в науці назву «епохи модерну». У художнє полотно роману вплетено описи різних творів мистецтва XII–XX ст., а саме кераміка Палісси і його послідовників, скульптуру Огюста Родена, Глостерський канделябр, експонати Великої всесвітньої виставки в Парижі, ювелірні прикраси Рене Лаліка, а також роботи вигаданих діячів мистецтва, які одночасно є персонажами «Дитячої книги». Прикладом може бути екфразис Глостерського канделябра, який надихає Тома на власну творчість: *“There were lithe golden boys with wicked grins and blue dragons with fish-tailed children — not fat putti, laughing yellow-gold boys — and fauns, and dolphins, all swiftly done, all bright and glowing. He was put in mind of his sheaf of drawings of the Gloucester Candlestick, with the men and monkeys and dragons, and had the glimmering of an idea of a way he could make new patterns of his own, combining both on the branches of an eternal tree with space for everyone”* [4]. Як зазначає Н. Бочкарьова, художнє оформлення канделябра символізує боротьбу між силами добра і зла. Проте головному герою – хлопчику Тому невідомо, що таке символи євангелістів і саме тому його увагу привертає міфічна сторона реліквії, у якій він бачить дивні образи людей та тварин, що створюють йому окремий казковий світ [2, с. 5].

Важливу роль у романі відіграє театральний дискурс, який створюється описом вистав, театральних костюмів, реквізиту, ляльок тощо. Театральний

екфрасис багато в чому передбачає і замінює опис військових подій у романі.

Так, в описі першої вистави – німецького варіанту «Попелюшки» – було зазначено : *«A trumpet sounded, and a tapping drum. The curtains swept open. A funeral procession crossed the stage, to a slow beat: black-coated mourners, carrying a coffin, the sombre widower, the decorous daughter, cloaked in black, her face shadowed. The coffin was lowered, to sad drumbeats. A green mound, and a gravestone rose in its place. Father and daughter embraced»* [4]. Брати Грімм пов'язували зібрані казки з древніми міфами німецького народу, які на сторінках роману протиставляються французьким і англійським казкам своєю жорстокістю.

Театральний дискурс збагачується також описами театру маріонеток. Під час вистав можна використовувати й звичайні ляльки, однак вибір маріонеток пояснюється авторкою як символ духовного та націоналістичного. Режисер Август Штейнінг доводить, що був свідком того, як такі ляльки використовувались як частина язичницького культу. Проте постановки Ансельма Штерна вирізняються атмосферою горя та журби, що натякає на ставлення до війни в сюжеті роману.

Окремо слід звернути на ремедіацію жанру казки, що є вступним елементом у структурі роману, але при цьому відрізняється від інших вставних текстів. Варто зазначити, що серію казок Олів Уеллвуд, вмонтованих у текст «Дитячої книги», відкриває «автобіографічна» казкова історія «Чагарник», яка була створена за принципом дзеркального відображення непростого життя Олів як очільниці багатодітної сім'ї, що забезпечує матеріально мешканців садиби «Жаб'яча просіка».

Казка «Чагарник» оповідається на початку роману і засобами казкового сюжету моделює проєкцію взаємин Олів та її сина Тома, що розгортаються впродовж всього роману, а також відіграє важливе прогностичне смислове навантаження, передрікаючи їх трагічне майбутнє наприкінці сюжету.

Матінка Гуска з казки зайнята постійними клопотами по господарству, зрештою втрачає свого сина Перкіна, який після сварки з матір'ю йде з дому і назавжди спускається в царство портунів (крихітних чоловічків), що живуть в норі під чагарником. У тексті роману цей сюжет повторюється в долі самої Олів, адже її улюблений син також покине назавжди матір, скоївши самогубство.

Такі повносюжетні казки Олів створює з часом дорослішання дітей, саме тому в текст роману вони вводяться поступово, окремими фрагментами, супроводжуючи процес розгортання сюжету «Дитячої книги».

Висновки та перспективи подальших досліджень. У ході нашого дослідження показано, що основними формами інтермедіальності в романі «Дитяча книга» є екфразис та ремедіація жанру казки. Ці форми є засобами зображення характеру та психології персонажів, а також є засобом відтворення історичної дійсності того періоду.

Список використаних джерел

1. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества. Москва: Искусство, 1986. 445 с.
2. Бочкарева Н.С. Немцы, Gesamtkunstwerk и Первая мировая война в романе А.С. Байетт «Детская книга»: взгляд из Великобритании. *Национальные коды в европейской литературе XIX–XXI веков*: коллективная монография. Нижний Новгород, 2016. С. 438–445.
3. Бочкарева Н. С. Экфрасис произведений декоративно-прикладного искусства в романе А.С. Байетт «Детская книга». *Российская и зарубежная филология*. 2015. Вып. № 3(31). С. 105–122.
4. Byatt A. The children's book. URL: [file:///C:/Users/User/AppData/Local/Temp/Rar\\$EXa14476.22683/Byatt%20A.S..%20The%20Childrens%20Book%20-%20royallib.com.html](file:///C:/Users/User/AppData/Local/Temp/Rar$EXa14476.22683/Byatt%20A.S..%20The%20Childrens%20Book%20-%20royallib.com.html).